Titteldebatt

Fra froskeperspektiv til fugleperspektiv

Redaksjonen
norske.konserves@outlook.com

I forrige nummer startet vi en debatt rundt bruken av konservatortittelen i Norge. I denne sammenheng belyste Hilde Viker Berntsen den historiske bruken av tittelen i Norge og argumenterte mot ukritisk bruk av tittelen blant alle som jobber med samlingsforvaltning, utstillinger med mer. Kari Greve reflekterte over hvordan titteldebatten har endret seg i løpet av de siste 20 årene og hvorfor betegnelsen teknisk konservator ikke lengre blir betraktet som en god løsning. Françoise hvordan Nasjonalmuseet bruker tittelen og begrunnelsene for tittelendringen.

For mange konservatorer NKF-N som arbeider med konservering og som har en lang utdannelse innen faget, er det problematisk at andre faggrupper benytter tittelen konservator og at konservatoren ”reduseres” til ”teknisk konservator”. Men hva med de andre ”konservatorene”? Hva med våre kolleger som har avlagt eksamener i historie, kunsthistorie eller samlingsforvalting? Og hva med andre instanser i kultursektoren? Hvordan oppleves tittelbruken for dem? Hvordan bruker de konservatortittelen og hva er deres begrunnelse for tituleringen?

Dette er noen av spørsmålene redaksjonen har fundert over. Med dette som bakteppe, sendte vi forespørsel om en kort kommentar om bruk av konservatortittelen samt spørsmålene: ”Bør konservatortittelen beskyttes? – og hvem bør ha den?” til flere aktører i Museums-Norge, deriblant Alta Museum, Norsk Folkemuseum, Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU), Norsk Kulturråd, Norges Museums Forbund (NMF), Riksantikvaren, Sørlandets Kunstmuseum og Vestagder Museum. Flere viste sin interesse og svarene kan leses på de neste sidene. I tillegg sendte lederen i NKF-N, Vigdis Vingelsgaard et brev til NMF som også kan leses på side 11. Selv om både leder og tidligere redaktør har sendt spørsmål om tittelbruken til NMF foreligger det fremdeles ikke svar. Dette er beklagelig fordi NMF er en sentral bidragsytter i denne debatten og vi håper at Museumsforbundet vil komme med et innlegg i neste utgave.

Konservatortittelen og konservatorens arbeidsfelt i museene

Vigdis Vingelsgaard
Styreleder NKF-N

På vegne av styret til Nordisk Konservatorforbund – Norge.

I Norge blir personale med vidt forskjellig utdanning betegnet *konservator.* Dette er unikt for Norge, der Norges museumsforbund i likhet med NKF-N, har et kvalifiseringssystem hvor mange ulike akademikere ender opp med tittelen *konservator*. Dette fører til generell forvirring overfor publikum, i media og internt i museums- og kulturminneverdenen. Ved stillingsutlysninger i et internasjonalt arbeidsmarked skaper dette uklarhet og virker uprofesjonelt.

Akademisk utdannede konservatorer

Konservator er den norske oversettelsen av et entydig internasjonalt begrep som kommer av det latinske ordet *conservare:* å bevare, å konservere. Konservering betyr i Norden bevaring i form av direkte inngrep i materialer eller ved forebyggende tiltak knyttet til oppbevaringsforhold. Tittelen *konservator* eller *conservator* er også i de nordiske land og internasjonalt en entydig tittel. Alle konservatorer jobber med problematikk knyttet opp mot gjenstander, malerier og monumenters materialitet. I Norden benevnes man *konservator* når man er utdannet på masternivå ved Konservatorskolen i København, konserveringsstudiet i Gøteborg, konserveringsstudiet ved Universitetet i Oslo, eller ved tilsvarende utenlandske institusjoner.

Parallelt med vår konservatorbetegnelse benyttes betegnelsen *kurator* eller *curator* om vitenskapelig personale som er ansvarlig for utforming og formidling av utstillinger og som forsker med utgangspunkt i samlingene (fra latin, *curare*: Å ta hånd om, å passe på). Dette er museums- og galleriansatte med varierende bakgrunn, men ofte er de utdannet kunsthistorikere, etnologer eller historikere. Men for disse stillingene finnes flere titler, som *inspektør* i danske museer.

I Norge er det hovedsakelig kun ved universitetsmuseene og Nasjonalmuseet *kurator* og *konservator* benyttes i henhold til internasjonal praksis. For øvrig er det tendenser til begrepskaos der også det tidligere benyttede *teknisk konservator* stadig dukker opp. Videre er det personale med kuratoransvar for samlinger med tekstiler som kaller seg tekstilkonservator, noe som ytterligere er med på å opprettholde forvirringen. Og enkelte museer har innført sine egne betegnelser som *materiale-konservatorer,* noe som bringer tankene hen på materialforvalter, en person som holder orden på fotballklubbens utstyr, uten forkleinelse for denne yrkesgruppen!

NKF- Norge og tittelen konservator NKF-N

Nordisk konservatorforbund, *NKF*, består av konservatorforeningene i alle de nordiske land og er en regional forening av *The International Institute of Conservation of Historic and Artistic works* (IIC).

Fullverdig medlemskap i Nordisk konservatorforbund Norge, NKF-N, berettiger bruk av akronymet NKF-N bak egen tittel. Tittelen er ikke juridisk beskyttet, men NKF-N har fått varemerkegodkjenning på bruken av NKF-N. Medlemskap kan erverves av enhver som har godkjent konserveringsfaglig utdannelse og ett års godkjent konserveringsfaglig yrkeserfaring etter endt utdannelse. Søkerens kvalifikasjoner vurderes av en fagoppnevnt komité og medlemmer tas opp i foreningen på årsmøtet.

Norske konservatorers forankring internasjonalt

Internasjonalt benyttes *conservator* om vår yrkesgruppe i den engelskspråklige verden og *konservator* her i Norden.

Nordisk konservatorforbund består av konservatorforeningene i alle de nordiske land og er en regional forening av *The International Institute of Conservation of Historic and Artistic works* (IIC).

NKF-N er også medlem av *The European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations* (E.C.C.O.), der tilslutning til felles etiske regler og nivå på utdanning er viktige betingelser for medlemskap.

Mange konservatorer er videre medlemmer av ICOM, *International Council Of Museums - Committee for Conservation* (ICOM-CC), som er den største undergruppen i ICOM.

Hvorfor ikke teknisk konservator?

Tittelen *teknisk konservator* er en særegen norsk språklig konstruksjon som første gang ble anvendt i 1907 av direktør Thiis, daværende direktør ved Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum i sitt forslag til ny stillingsinstruks for en konservatorstilling ved Nasjonalgalleriet.

Denne tittelen ble benyttet av museene og Riksantikvaren i en lengre periode nettopp for å markere skillet mellom vårt fag og det mer teoretisk akademiske. Etter hvert ble teknisk likevel forkastet og uønsket samtidig som konservatorene i dag har akademisk utdanning. *Teknisk* ble ofte misforstått og bidro til å sette konservatorene i en kategori sammen med driftspersonale og datidens vaktmestere. På begynnelsen av 2000-tallet, ble det etter hvert en større bevissthet i vårt eget fagmiljø og et krav om at vi skulle ha enerett til konservatortittelen. De fleste som arbeider med konservering kaller seg derfor nå kun *konservator* i likhet med våre kollegaer i det internasjonale fagmiljøet.

Hvorfor tydeliggjøre konservatortittelen?

En tydeliggjøring av konservatortittelen er viktig fordi konservatoren ved sin kunnskap om materialers oppbygning og nedbrytning satt inn i kunst- og kulturhistorisk kontekst, har unik tilgang til det autentiske kildematerialet. Dette gjør oss til viktige aktører og kunnskapsformidlere, og brobyggere mellom museumspersonale, forvaltere og den enkelte eier av kulturminner, samt kunst- og kulturhistoriske objekter.

Konservatoren har gjennom sin akademiske utdanning dybdekunnskap om materialenes tilstand og behov og muligheter for bevaringstiltak. Som yrkesgruppe besitter vi kompetanse som er grunnleggende for samlinger og kulturminners videre bevaring, og er dermed viktig for å forske og fremme forskning på bevaringsproblematikk. Den kulturminnefaglige materialkompetansen er også unik for vår yrkesgruppe, og er viktig å inkludere i arbeidet med bevaring på kulturminnefeltet.

Tittelavklaringen har nå blitt høyaktuell sett i lys av at det er en trend at konservatorene nedbemannes ved museene og ikke ansees som helt nødvendig personale i samlingsforvaltningen. Dette tåkelegges og kommer ikke frem i oversikter over institusjonenes ansatte, der flere og flere oppnår konservatortittelen via NMF' s kvalifiseringsprogram og unnlater å bruke NMF etter tittelen. Store museer legger ned konserveringsavdelinger som har eksistert i en mannsalder, og som er hardt kjempet fram. Siden vår yrkesgruppe meget sjelden har en stemme inn i museenes ledelse tas ikke de nødvendige diskusjoner om følgene av dette. Konserveringspersonale som en del av den faste staben er gull verdt i samlingsforvaltningen, og har stor betydning for utvikling av kunnskap om samlingene og forskning på samlingene.

I internasjonal sammenheng kan det oppstå misforståelser og skape forvirring at museumsansatte med vidt forskjellig bakgrunn benevnes med samme tittel, for eksempel i forbindelse med kurervirksomhet. Det kan jo også oppstå komplikasjoner i utstillingsarbeid hvor man har forventning om hvilke arbeidsoppgaver man kan utføre.

Hva kaller en konservator NMF seg i utlandet? Hvilken tittel benytter en konservator NMF i forbindelse med publikasjoner på engelsk og ved deltakelse på internasjonale kongresser? Nå når flere tar doktorgrad av personalet ved museene kan det være håp om at den enkeltes spesialkompetanse blir mer verdt enn tittelen *konservator NMF*.

Tittelavklaringen er viktig – vi må gjenoppta debatten nå

Konservatorene i NKF-N har lenge ønsket en opprydding i bruken av konservator for de som hverken arbeider med eller er utdannet innen konservering i museene. Vi håper på at Norges museumsforbund som nå gir museumsansatte rett til tittelen *konservator NMF*, finner en benevnelse som tydeliggjør den faglige bakgrunnen disse har, på samme måte som tittelen *konservator* entydig forklarer vår. Utenfor museene bruker alle medlemmer av NKF-N tittelen konservator, i kulturminnevernet og som privatpraktiserende. Det er når museenes konservatorer (NMF) uttaler seg, det lett oppstår misforståelser.

NKF-N ønsker nytt liv i denne debatten med den tro på at et tittelskille mellom våre profesjoner vil styrke de enkelte yrkesgruppers identitet. Dette vil gi større kjennskap til våre spesialfelt generelt i samfunnet, og dermed bidra til å øke respekten for de forskjellige profesjonene tilknyttet museene og kulturminnevernet.

Så populært sagt: konservator NMF uten konserveringsutdannelse skaper problemer for konservator NKF-N med lang og spesialisert konservatorutdannelse, og skaper forvirring i offentligheten. Sett i et større perspektiv, vil en tittelavklaring kunne bidra til en bedre forvaltning av vår nasjonale kunst- og kulturarv.

Kulturrådet og konservatortittelen

Ingrid Louise Flatval
[redacted]

På vegne av Museumsseksjonen, Kulturrådet.

Kulturrådets oppdrag er å bidra til å utvikle museene. Å utvikle sterke faglige museumsenheter er en sentral del av dette arbeidet også innenfor bevaringsfeltet, herunder aktiv og forebyggende konservering. Norges Museumsforbund benytter titlene konservator NMF og førstekonservator NMF. Titlene er en autorisasjon av forskningskompetanse. Museumsforbundet legger her Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)s definisjon av forskning og utviklingsarbeid til grunn for forbundets vurdering av og uttalelser om forskning. Disse titlene brukes også i museumsstatistikken som Kulturrådet årlig henter inn fra norske museer. Her brukes Museumsforbundets benevnelser og titler til å kartlegge ansatte med forskningskompetanse i museene. Nordisk Konservator Forbund – Norge (NKF-N) gir autorisasjon til bruk av akronymet NKF-N til fullverdige medlemmer av organisasjonen, et akronym NKF-N har fått varemerkegodkjenning for bruken av. Tittelen er en autorisasjon av konserveringsfaglig utdannelse og ett års godkjent konserveringsfaglig yrkeserfaring etter endt utdannelse. Tittelen kan på lik linje med konservator NMF regnes for en form for sertifisering. Titlene er ikke lovmessig beskyttet. For at en yrkestittel skal være beskyttet må dette være nedfelt i en lov.

Konserveringsstudiet ved Universitetet i Oslo (UiO) benytter følgende titler på sine masterprogram; gjenstandskonservering og malerikonservering. Bruken av benevnelsene gjenstand og maleri foran konservatortittelen kan slik bidra til å tydeliggjøre både fagkompetanse og ansvarsområde.

Flere museer, særlig kunstmuseer, bruker i stor grad tittelen kurator knyttet til fagpersoner innenfor kunsthistorie. Dette er i tråd med internasjonal praksis. De kulturhistoriske museene bruker tittelen konservator både om ansatte med fagkompetanse innenfor historierelaterte fag og ansatte som har oppgaver ved museet knyttet til forskning og utvikling. Tittelen brukes også av ansatte med fagkompetanse innenfor aktiv og forebyggende konservering. Vi ser i tillegg at en rekke museer gjør som konserveringsstudiet ved UiO og knytter andre benevnelser som for eksempel material, tekstil, papir og skulptur til tittelen konservator for å tydeliggjøre fagkompetanse.

I standarden Spectrum 4.0 benyttes tittelen konservator om fagpersoner som har kompetanse innenfor konservering. Oversettelsen har involvert ulik fagkompetanse fra en rekke museer; Haugalandmuseene, Vestfoldmuseene, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, Museene i Sør-Trøndelag, Anno museum, Bymuseet i Bergen, Norsk Industriarbeidermuseum, Midt-Troms Museum, Norsk Teknisk Museum, Norsk Folkemuseum og Naturhistorisk museum. Det er museumsmiljøene selv som står bak oversettelsen og Kulturrådet stiller seg bak denne.

Det finnes en rekke eksempler på stillingstitler som ikke er beskyttet. Kulturrådet mener at det viktigste i denne diskusjonen er å fremme fagkompetanse. Å bruke tydeliggjørende benevnelser foran en tittel er ett eksempel på hvordan fagkompetanse kan synliggjøres. Hvordan ulike stillingstitler brukes i museumsmiljøene er etter vår mening museenes og fagmiljøenes ansvar.

Riksantikvarens bruk av konservatortittelen

Kjersti Marie Ellewsen
Seniorrådgiver, Riksantikvaren
[redacted]

Hos Riksantikvaren er det ansatt to konservatorer. Vi betegnes med titlene fagdirektør og seniorrådgiver. Tittelen konservator brukes ikke innenfor Riksantikvarens stillingsbetegnelser. Vi opplever respekt for vårt fag fra våre ledere, også i den omfattende omstillingen Riksantikvaren er under for tiden. I denne prosessen blir det formidlet at konser-vatoren er en viktig fagperson, også i fremtidens direktorat.

Diskusjonen omkring yrkesbetegnelsen har foregått siden tidlig på 90-tallet (Kari Greve, NK 1/2016). Jeg opplever at det nå er bred enighet i vårt fagmiljø om at en enhetlig og eksklusiv tittel er viktig, og riktig. Hovedargumentene for dette er tittelforvirring med Norges Museumforbundet (NMF)s bruk av konservatortittelen, og en nødvendighet for å fjerne oss fra de teknisk-administrative stillingene på museene. Konservering er mer enn et håndverk. Det er (også) en akademisk disiplin, i spenningsfeltet mellom naturvitenskapelige og historiske fag. Derfor kan betegnelsen teknisk konservator virke misvisende. Tittelen bør gjelde for de som driver med konservering. Men hva oppnår vi med en beskyttet tittel, og hvordan skal konservatoren vurderes for å få den?

Konservatorens kompetanse

Riksantikvaren bruker tittelen konservator i tråd med NKF-N sin definisjon, eller de mer spesifikke betegnelsene malerikonservator, papirkonservator, tekstilkonservator og så videre. Teknisk konservator er ikke en betegnelse vi bruker, verken i dispensasjonsbrev, veiledere og informasjonsark, eller kommunikasjon forøvrig.

I 1994 ble Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) opprettet. Riksantikvarens restaureringsatelier ble skilt ut og ble til konserveringsavdelingen ved NIKU. Formålet var å skille utøvende myndighet og utførende konservering og konserveringsforskning. I dag er NIKU et nasjonalt kompetansesenter innen konservering, hvor Riksantikvaren kjøper konsulenttjenester og bestiller oppdrag på nasjonalt viktige kulturminner. Men vi er også i kontakt med mange andre konservatorer, både privatpraktiserende og fra museer, i saker der vi enten bestiller tjenester direkte, eller eier av bygningen bestiller og søker om godkjenning og/eller tilskudd til gjennomføringen. I vår behandling av saker varierer det mye i hvor stor grad vi er involvert, men for tiltak i en fredet bygning skal det alltid gjøres et vedtak basert på en søknad. Vedtaket kommer først etter vurdering av arbeidsbeskrivelse, med material- og metodebeskrivelse, samt en vurdering av kompetansen hos utførende. Hvor tett vi eventuelt følger konserveringsprosjektene varierer, vi må derfor kunne stole på den kompetansen som settes på arbeidet.

Vurderingen av kompetansen er i visse saker en stor utfordring for oss. Tildeling av konserveringsprosjekter på fredete bygninger skjer i større og større grad ved en konkurranseutsetting, og firmaer fra inn- og utland konkurrerer om å gjennomføre tiltak på vår kulturarv. Dette er en kjensgjerning vi må ta hensyn til. Hvilke krav skal vi sette til konservatoren som behandler vår kulturarv? Medlemskap i NKF-N er ingen kvalitetssikring av konservatorens kompetanse. NKF-N krever ikke utdannelse fra European Network for Conservation-Restoration Education (ENCoRE)s medlemsinstitusjoner, og det undersøkes ikke om medlemmene følger fagetiske regler i sitt arbeid. NKF-N er en interesseorganisasjon, og driver ikke med akkreditering av konservatoren.

Ved konservering av vår kulturarv må vi ikke bare være sikre på at konservatoren har teknisk kompetanse, men at vedkommende jobber etter et fagetisk regelverk og følger en holdning og tradisjon vi jobber etter i Norge. Det kan være vanskelig når denne kunnskapen er tilegnet på en ukjent utdanningsinstitusjon. På et museum, der konservatoren ofte er del av et større miljø, blir nytilsatte tatt inn i denne fagtradisjonen på en god måte. Ute i felt jobber man ofte alene, og for en eier som ikke har bestillerkompetanse og kan kvalitetssikre arbeidet selv.

Fra Riksantikvarens ståsted har vi derfor ikke løst alle problemer ved å beskytte tittelen

konservator. Diskusjonen rundt beskyttelse av tittelen må gå parallelt med diskusjonen om hvordan en kompetansevurdering av konservatoren skal løses.

Konservatortittelen

Carsten Paludan-Müller
Administrerende direktør, Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Debatten om riktig bruk av konservatortittelen har nå pågått en stund. Jeg har blitt bedt om å kommentere den i min egenskap av direktør for NIKU og dermed for landets største miljø for konservering.

Jeg kommer ikke bort fra at da jeg flyttet fra Danmark til Norge i 2003, så var nettopp den flertydige bruken av konservatortittelen en kilde til undring. I NIKU har konservator alltid vært entydig knyttet til de som jobbet med fysisk bevaring av objekter, eller med utredning og forskning knyttet til det. Konkret handler det enten om konservatorer med den gamle preakademiske utdannelse fra Riksantikvaren, eller for de fleste vedkommende i dag, konservatorer utdannet ved universiteter og akademier i Norge eller i andre land.

Etter min mening hadde det vært en fordel for måten museums- og kulturminnesektoren fremstår i offentligheten, om vi hadde ryddet i bruken av konservatortittelen. Det hadde vært klargjørende om tittelen hadde vært brukt like konsistent og entydig som "arkeolog", "arkitekt" eller for den sak skyld, "tannlege". Her er det snakk om profesjonsbetegnelser som ikke etterlater noen tvil om hva som utgjør den faglige funksjon.

www.atelier-rohmer.com/+47 954 71 275/Stavanger